

соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.02
«Конституционное право; муниципальное право» / В. М. Малиновская. –
М., 2007. – 24 с.

5. Соловйов О. М. Обмеження права власності: деякі аспекти проблеми / О. М. Соловйов // Актуальні проблеми цивільного права : матеріали круглого столу, присвяч. пам'яті проф. Чингізхана Нуфатовича Азімова, м. Харків, 23 груд. 2010 р. / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х. : Право, 2011. – С. 107–109.

*Музика Л. А.,
доцент кафедри галузевих
правових наук НаУКМА,
кандидат юридичних наук,
доцент*

ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ В КРИМУ І НА СХОДІ УКРАЇНИ

Агресія є одним з найбільш небезпечних міжнародних злочинів. Досі важко усвідомити, що у ХХІ ст. для нас, українців, питання війни і миру стане не просто актуальним, а й особистим. Силкові дії Російської Федерації (РФ), вчинені її Збройними силами у лютому-березні 2014 р. на території Криму, і з весни 2014 р. – на території Донецької та Луганської областей, підпадають під ознаки агресії.

У відповідь на політичну ситуацію, що склалася в Україні, вже прийнята низка законодавчих актів. На жаль, їх непросто відстежити у вимірі вітчизняної законодавчої практики. Так, у Кабінеті Міністрів України триває робота над Планом відновлення України на 2015-2017 рр., яким передбачена необхідність розробки 150–200 законопроектів (його презентація мала бути в кінці листопада 2014 р.). Однак вже у грудні 2014 р. у Верховній Раді України було зареєстровано понад 500 нових законопроектів.

Проблеми, пов'язанні із встановленням наслідків агресії РФ щодо України, питання щодо порядку і розміру відшкодування завданих збитків нашій державі та її громадянам, є надзвичайно складними й неоднозначними, і саме тому потребують актуалізації на всіх рівнях влади. Ми не беремося за однозначне вирішення зазначених проблем. Наша мета – загострити увагу на окремих проблемних питаннях політико-правової спрямованості, пов'язаних з агресією Росії проти України, і спробувати віднайти можливі шляхи їх вирішення.

2 січня 2015 р. Президент України прийняв Указ, яким затвердив важливий документ програмного характеру – «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» [1]. Аналіз Стратегії доводить, що в цьому документі слова «правова політика» взагалі не згадуються. Термін «політика» вживається лише в контексті «реформа регіональної політики», «реформа державної політики у сфері науки та досліджень», «реформа державної політики у сфері культури» та «реформа державної політики у сфері спорту». Аналогічне спостереження фіксуємо і після ознайомлення з Програмою діяльності Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2014 р. Це вкотре доводить сумний факт ігнорування важливості програмного і системного здійснення правових реформ у державі. Адже саме правова політика покликана забезпечити відповідний перебіг правових змін і стан правової стабільності у державі.

У зв'язку із сучасними реаліями виник, поряд з іншими, цілий комплекс правових проблем, які потребують нагального вирішення у межах відповідного виду правової політики. Це, зокрема, правові проблеми у галузі:

- міжнародного права (наприклад, дотримання та виконання умов міжнародних договорів і домовленостей, у тому числі мінських домовленостей та умов Будапештського меморандуму; питання міжнародної відповідальності РФ; дипломатичні відносини з державою-агресором;

відносини України і ЄС; відносини України з іншими країнами світу; проблема кримськотатарського народу);

- цивільного права (зокрема, договірні відносини на окупованих територіях, у тому числі договори поставки та перевезення продукції; проблеми власності на об'єкти, розташовані на окупованих територіях; житлові гарантії учасників АТО, біженців і переселенців; відшкодування матеріальної та нематеріальної шкоди Україні та її громадянам);

- господарського права (наслідки невиконання чи неналежного виконання господарських договорів на окупованих територіях; статус суб'єктів господарювання на таких територіях, їх евакуація з окупованих територій тощо);

- кримінального права (серед актуальних проблем: притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності службових осіб України та РФ; притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили злочини під час окупації та анексії Криму, а також які беруть участь у збройних угрупованнях на Сході України);

- земельного права (зокрема, практика примусового вилучення, конфіскації, націоналізації, оренди земельних ділянок на території АПК і Донецької та Луганської областей України);

- сімейного права (передусім – питання опіки і піклування в зоні АТО);

- фінансового права (питання у банківській, страховій, податковій сферах на тимчасово окупованих територіях).

21 січня 2015 р. в Нідерландах розпочався судовий процес у справі про повернення скіфського золота в Україну. Нам доведеться доказувати в суді, що артефакти належать державі, а не музеям. Розгляд справи може затягнутися на декілька років. Але ми мусимо відстояти своє право на археологічну пам'ятку.

Станом на 9 квітня 2015 р. Україна затримала шість суден цивільного флоту під прапорами Росії, Молдови, Мальти і Тувалу (на двох із них – накладено арешт) за те, що вони заходили в Крим всупереч законодавчій

забороні. Наведені приклади ілюструють реальну діяльність української держави щодо захисту її цивільно-правових інтересів, культурної спадщини та державного суверенітету. Саме так наступально і потрібно діяти у подальшому.

Для поетапного та невідкладного вирішення питань щодо ліквідації наслідків агресії РФ проти України необхідно розробити, прийняти та запровадити Загальну концепцію правової політики України, а на її базі розробити та запровадити галузеві правові концепції, зокрема, Концепцію цивільно-правової політики. В. Василенко у своєму глибокому дослідженні питань про передумови і наслідки російської агресії щодо України запропонував цілу низку пропозицій та рекомендацій [2, с. 42]. Більшість із них заслуговує на підтримку. Ми вважаємо, що для організації протидії російській агресії та ліквідації її наслідків у Концепції цивільно-правової політики варто акцентувати вирішення таких нагальних питань, як:

1. Удосконалення та розширення нормативної бази щодо реалізації міжнародно-правової відповідальності РФ як держави-агресора шляхом внесення змін і доповнень до законів України, ухвалених постанов Кабінету Міністрів України, а також розроблення нових рамкових законів «Про відшкодування шкоди, заподіяної Україні агресією РФ» та «Про відшкодування шкоди, заподіяної фізичним особам агресією РФ».

2. Координація роботи центральних органів виконавчої влади України, волонтерських та міжнародних організацій щодо збирання, аналізу та узагальнення юридичних доказів вчинення акта агресії проти України.

3. Координація роботи центральних та місцевих органів влади України щодо визначення обсягу матеріальної і нематеріальної шкоди, заподіяної Україні та її громадянам агресією РФ.

4. Підготовка консолідованої претензії України як держави, що постраждала від агресії, до РФ як держави-агресора, зокрема, за допомогою звернення до судів України, Європейського суду з прав людини, міжнародних судових органів, судів іноземних держав.

5. Розробка пропозицій щодо заходів у відповідь на недружні дії РФ у сфері економічних відносин та у двосторонніх торговельних відносинах, інші недружні дії РФ, що не пов'язані або пов'язані опосередковано з агресією проти України, як у сфері двосторонніх відносин, так і в межах відповідних міжнародних економічних організацій; координація заходів, спрямованих на практичну реалізацію таких пропозицій.

6. Забезпечення міжвідомчої координації та взаємодії з міжнародними організаціями з метою протидії антиукраїнській пропаганді РФ та формування позитивного образу України у міжнародному інформаційному просторі.

Насамкінець зазначимо, що актуальними також є численні проблемні питання, пов'язанні із забезпеченням прав учасників АТО, загиблих військових і мирного населення, полонених і членів сімей зазначених категорій, вимушених переселенців і біженців. Йдеться передусім про відшкодування їм матеріальної і моральної шкоди, нарахування та виплату різноманітних соціальних пільг і відрахувань, вирішення житлових та інших питань.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» від 2 січня 2015 р. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>.

2. Василенко В. Війна 2014 року: спроба системного аналізу / В. Василенко // Український тиждень. – № 42 (362) 17–23 жовтня 2014 р. – С. 27–42.